

— Սոսանյի լճակի նաւապետը 600 իւլիանոյ նաւով մը և չորս նաւաստիով ինքեքր տաղկէն Կոստանդնուպօլս ա լիւր բերելն իրեն ծամբան հակառակ հովն կը պատահի Սիլիվրիի առաջները և հովն յարմարցնել ու վերով լճակէ լի առաջը քանդած քարերուն կը զարնէ նաւը . որով թէպէտ նաւը կը խոր տակի . բայց նաւապետը և նաւաստիները , և խել մըն ալ նաւուն մէջի ապրանքներէն յամաքը հանուելով կ'աղաւտին :

— Պարզընցի լճի նաւապետը 2000 իւլիանոյ լէպիւթ նաւուն մէջ , որուն գլուխը պիւր նաւու գլուխ կը նմանէր , յորեն բեռն ցուցած ըլլալով Սալին ծովերէնայ քաղաքէն Կոստանդնուպօլս քաղաւ ատենը ծամբան ծախորդ հովի պատահելով լճակի նաւահանգիստը կը մտնէ . և տասն և հինգ կամ քսան օրէն ետքը քանի մը անգամ նորէն ծամբայ ելել ուղերով , և ամէն անգամին օրը և հովը անցնող քանի մը ստիպուողներէն անոնք և նոյն նաւահանգիստը կենալու :

(Օր մը սաստիկ երբեք Բօթալ հով վրէջելով նաւուն երկու կողմի չուանները փրթաւ . և նաւը երկաթը քշելով լճակէ անուռն ձկնորսի մը նաւակի վրայ ինկաւ և եզերքը խորտակեց . նաւակին մէջն մարդիկը ամէնքն ալ նաւը ելան , և մարդ չի մնալով ամէնքն ալ աղատեցան : Նաւը հովին բռնութենէն տարուելով իրաւանք ըստած տեղը կ'ընայ . մէջը քանդած ապրանքները բուրդովն կը կորսուին . և նաւուն նաւաստիներն ու նաւակին հոն ելող մարդիկը ծանր տագնապներով 24 ժամէն ետքը հազիւ թէ ցամաքը կ'երկն :

— Լիւրկիցի Բուրիճաք օղտը Սոսանյի նաւապետին տակի 1000 իւլիանոյ պէշ լէպիւթ ըստած նաւը 560 իւլիէ չափ մարայորեն բեռնաւորած ըլլալով երբ որ Կոստանդնուպօլսէն լճակէ կ'երթար . հովին սաստիկութենէն նաւահանգիստը չի կրնալով մտնել , բոլոր առաւապաստները վար ինջեցուց . և հովին ու ալիքներէն քշուելով նաւահանգիստէն հինգ ժամու ծամբայ հեռու ետքը լճակէ աղբ ըստած տեղը ցամաքը կը զարնէ : Նաւուն նաւապետը ու թը նաւապետով և տասն և հինգ հոգի ծանապարհորդով սլը տուող ցամաքը կ'երկն . և նաւն ալ փնտ մը չի կրնալով մէջն բեռնովը մէկ տեղ կ'աղատի :

— Յունաց տէրութեան հպատակ Սիւրիցի Սիւրիա նաւապետը 400 իւլիանոյ լէպիւթ ըստած նաւուն մէջ իրիկաւ հանապազանք լեմն և ուրիշ առաւապաստները առնելով դէպ ի լճակէ ծամբայ կ'երկն : Շամբայ ելած ներսուն յաջորդ օրը ժամ 8ին ատենները նաւապետն ալ նաւաստիներն ալ քրնացած կը գտնուին . և այն միջոցին քրնանորդը վաճառականներէն նաւ մը այս նաւն չի կրնալով որոշել վրան կ'ընայ . մէջնները ամէնքն ալ ծովը կը թափին : Հոս մը քրնանորդի նաւուն մարդիկը ասոնք ամէնքն ալ ծովուն երեսէն կը ժողլեն . նաւուն մէջ կ'առնեն և Սոսանյի նաւահանգիստը կը ձգեն :

— Սեմազօր տէրութեան հպատակներէն Լօրիկ Օսմանիօղլու նաւապետին 2000 իւլիանոյ պէշ լէպիւթ ըստած ինք նաւը բրինձ և ուրիշ սպորանք բեռնուցած լճակէն լճակէ դաւ երթալու ատենը հովին սաստիկութենէն կը ստիպուի Սոսանյի նաւահանգիստը երկաթ ձգելու . բայց հովը երկաթը քշել տալով նաւը ցամաքը կը զարնէ , կը խորտակի , և մէջի ապրանքները ամէնքն ալ կը կորսուին . միայն նաւապետն ու նաւաստիները ողջ առողջ ցամաքը կ'երկն :

— Փաշա լեւանի գիւղերէն լճակէ գիւղէն բնակիչ Վասիլ նաւապետը իրեն պզտիկ լէպիւթ նաւովը մէկ ծանապարհորդ մը , իրեն ու թը տարեկան

տղան հետը առնելով նոյն գիւղին դիմացը Ուշա ըստած տեղը կ'անցնէ . և ծանապարհորդը հոն կը ձգէ : Եւ դարձած ատենը նաւակին ինքեքր կ'աղտի , որ զեկը (տիւմէնը) անոր վրայ կ'անցնեն . հարկ կ'ըլլայ թի քաշելով ծամբայ ընել . բայց հովուն սաստիկութենէն նաւակը կ'ընկղմի . Վասիլ նաւապետը ծովը կ'ընայ կը խեղդուի : Նաւակին թիւերուն մէկը այն վերայից ելալ ու թը տարուան տղան ձեռքը կ'անցնի . որ անով ծովուն երեսը կը մնայ , մինչեւ որ ցամաքէն կը տեսնեն . նաւ կուգայ , և տղան կերպով մը կ'աղատեն ցամաքը կը հանեն :

— Փաշանորդի Կաթիլ ըստած սոստերադակն շոգէնաւը , որուն նաւապետն էր նաւապետի փոխանորդը պաշտօն ունեցող Պ. Օհիէ , Իսթանբուլէն գալով ալեկոծութեան պատահած ըլլալուն գործիքները աւրուելով , յուն վար 26ին հարկ եղաւ Սարմարիցայի առաջը երկաթ նետել : Վեց օր հոն կեցաւ . և պէտք եղած նորոգութիւնը ընելէն ետքը փետրար 2ին անկէց ծամբայ ելաւ . և նոյն օրը իրիկուան դէմ Սատուի ստալ երկաթ ձգեց : Բիւք մը հոն կեցաւ . պէտք եղածին չափ հանքային անուրաւաւ . երկաթ վերցուց . և ծամբայ ելաւ լճակէի իրիկէն նաւահանգիստը երթալու :

— Սեմազօր տէրութեան հպատակներէն լճակէն Դանիո նաւապետը 3000 իւլիանոյ լէպիւթ ըստած նաւ մը հեծած , հետը եօթն նաւաստի , չորս ծանապարհորդ , ամէնը մէկէն 11 հոգի . և 60 հատ ողջ եղն (քորա սըղըր) և ասպի Խալ և ուրիշ բեռներով Շիրա կղզիէն ծամբայ կ'երկն . և ծամբայ վրայ ալեկոծութեան պատահելով իրիկա կղզիին ձախորդ ըստած նաւահանգիստը մտնել աչք առեր ալ է նէ՝ հոն մտնելը չի յաջողելով նոյն կղզիին արօթիք ըստած հրումադանին եզերքը ցամաքը զարկեր է : Շամբորդներէն երեք հոգի , և մէկ մըն ալ նաւաստի , ծովն ինալով խեղդուել են . երկերէն ալ միայն 20 հատ աղատեր , մնացածները նմանապէս խեղդուել են . և նաւը բոլոր մէջի ապրանքովը ընկղմը կորսուել է . նաւապետը և եօթն նաւապետ ցամաքը ելելով աղաւտեր են :

— Սոսանյ տէրութեան հպատակ Տիւրիցի Սիւրիա նաւապետը 1900 իւլիանոյ լէպիւթ նաւուն մէջ քանի մը տեսակ ապրանք բեռնաւորած ուղեւոր Քալէսիէն Սեմազօր երթալու ծամբայ կ'երկն . ծամբան ալեկոծութեան պատահելով նոյն Սիւրիկ կղզիին ձախորդ ըստած տեղը լճակէ երկաթ նետեր է , բայց ալիքներուն սաստիկութենէն երկաթը քշելով ցամաքը զարկեր է : Նաւապետը և նաւաստիները ամէնքն ալ ցամաքն ելելով աղատեցան , և նաւուն մէջի ապրանքները ամբողջ կարող եղան աղատուել :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՃԱԲՈՆ . Լիւկեց տանի ու կեսէն առաջ Վերիկայի նաւ մը խաղաղական Ուկրանոսի մէջ ծանապարհորդութեան ատենը սաստիկ ալեկոծութեան հանգիստով Շաբանի ջուրերը ինկեր էր . և ծաբանցիք նաւուն մէջը գտնուած ներք ամենքն ալ գերի բռնած էին Ղաբանի հին սովորութեանը համեմատ , որ չինաց և Ֆիլիպինի նաւերէն զատ ինչ օտարազգի նաւ այն ջուրերը երթայ նէ՝ իրենց տէրութեանը թշնամի կը սեպեն և նաւը կը բռնեն . մէջի մարդիկն ալ գերի կ'ընեն և բանտը կը գնեն : Լոնդոն այն գերութեանէն աղաւտելու համար Վերիկայի միացեալ նաւահանգիստը կ'առաւարտութիւնը Բիւք լէպիւթ նաւը Ղաբան իրիկէ :

Լճի նաւը | ուշա կղզիները հասաւ . որ Ղաբանի հարկատու առանձին թաղաւորութիւն մըն է . և մինչեւ այն ատենը Վերիկայի նաւ բնաւ հոն հասած չէր : Լճի կղզիներուն բընակիչները խեղդուել և արուեստներու մէջ յառաջդիմութեան և քաղաքական կրթութեան կողմէն խաղաղական ուկրանոսի ուրիշ կղզիներուն բնակիչներէն շատ գերազանց են :

Լճի որ Բիւք լէպիւթ նաւը Ղաբան կղզիին դիմացը ելաւ , ծովերը բընակէր բընակէրուն վրայ հաստատուած մարտկոցները քանի մը թնդանօք նետեցին որ օտարազգի նաւու մը մօտենալը կառավարութեան խնայելու : Նախասարքի քաղաքին նաւահանգիստը մտնելու ատենը Բիւք լէպիւթ լճի մէջ մտնելու մակը կ'ընէր . հանգիստեցաւ . որ նշանայի կ'ընային նաւուն որ ետ գառնայ . և կ'աշխատէին առաջը բընակելու և ծամբան գոցելու : Բայց հովը նաւուն յաջորդի գալով , նաւը կարող եղաւ այս մակը կ'ընէր մէջ տեղէն անցնել . մինչեւ որ երկաթ ձգելու յարմար ալեկ տեղ մը գտաւ : Բիւք մը ետքը տեսան որ ամեն կողմէն բազմաթիւ նաւեր զօգրելով լեյուն , Ղաբան կուգային . և ասոնք անգագոփ իրարու ետեւէ կը հասնէին գիւղի յորիկ . քանի որ որ Բիւք լէպիւթ լճի միջոցով նաւահանգիստը երկաթի վրայ կեցաւ : Լճի մէկ նաւուն մէջի խաւքերը զատ զատ դրօշակ ունէին իրարմէ որոշեալ նշաններով . և զօրքն ալ զատ նշաններ կը կրէին : Գամաքը ելած ատենին զօրակներն ալ հետ կը տանէին մինչեւ իրենց կենտրոն տեղը , որ նաւուն երկաթ նետած ալիքն դիմացը լեյունը բընակէրուն վրայ էր : Լճի բարձր տեղերուն վրայ ետեւէ ետեւ խաղաղ լեյուն գանդներով բազմաթիւ մարտկոցներ շինուեցան . թնդանօքներուն ամենը վաթսուռի կը հասնէր . և ամենուն ալ բերանը Բիւք լէպիւթ նաւուն վրայ շտկած էր :

Սէկ գիւղէն այս պատերազմական պատրաստութիւնները . մէկ գիւղէն ալ բազմաթիւ մակը կ'ընէր որ նաւը չորս գիւղէն գրեթէ պաշարեր էին . նաւապետին աչքը չի կրցան վախճնել . որ սիրտու գերիներուն աղատութիւնը ուղերու խօսք բանալ : Ղաբանցիները գերի բռնուածներուն համար մէկ յանցանք մը չէին կրնար գտնալ . միայն անոր վրայ կը գանգատէին որ անոնց պատճառ ու աշխատութիւն քաշեցին և ծովը լրին , որ այս օտարազգիները չի փախչեն . համար բանտերը ամրացնէին : Վախի շատ գլխաւորութեամբ վարուած էին այն գերիներուն հետ . և ստիպեր էին որ խաղաղութեան պատկերը օտարիկն կուխեն : Լճի բանա հոն գալող ֆիլիպինի վաճառականներուն ալ ընել կուտան . և անոնք ալ անխիղճ կ'ընէին : Վերիկայի նաւապետին խեղդու աւաղի բերանը մերժուեցաւ . բայց նաւապետը իր պահանջմանը վրայ անանկ հաստատուն կեցաւ , որ վերջապէս անոնք բանտէն հանել տալով հետն առաւ . և չինաց կ'ընէին քաղաքը բերաւ :

Լճի Լճի

Լճի Լճի 52 թուոյն մէջ՝ բարեշիջատակ ուսումնական Պ. Պօլոս Սէլաւառնի լեյուն Բիւք լէպիւթ լճի մէջ կտորը գնելով խոտաւանք որ մէկ ուրիշ հաստաւած ալ ուրիշ ժամանակ կը հրատարակէր : Լճի հոն կտորն ալ ինչպէս որ գտանք նէ հոն կը տեսնէր : Վերջը որ տեղի հետ կապակցութիւն ունենալը յայտնի չէ . կամ ձիւք լեյուն , սկիզբէն ասոր հետ կապուելու կտորը մեր ձեռքը անցած

թուղթերուն մէջ չի կայ . որովհետեւ ինչպէս կ'երեւի , բազմաշխատ հեղինակը միայն մտածածները կտոր բընդուած թուղթերու վրայ առեր է չի մտցուելու համար . կարգի գնելու ուրիշ ժամանակի պահեր է . և կարծեմ թէ գործը ամբողջ կարգի գնելու ալ ժամանակ չէ ունեցած : Ըսած հաստաւածս է այս :

« Հոս ուրեմն որդիք լճի ցրտուեալ բաժանեալ բնակեցան յայլ և այլ կողման աշխարհի . նմին իրի սեւ բունդը իւրաքանչիւրոյն այլ և այլան ուսնա առին յանուանէ ոմանց քաղ և գերահաշի նախահարց իւրաքանչիւրոյ : Սպաւ և ի ցրտիլ անդ նախահարց՝ սերունդը՝ նոցա առ սակաւ սակաւ խառնախօսութիւնն բաբելոնեան . և զտարբեր անուանս ընկալան բարբառք իւրաքանչիւրոյ յանուանէ աղբի իւրաքանչիւրոյն : Լճի ոչ է պարտ բնաւ շփոթիլ պաշարիլ ի անանքն զտուողաբանութիւն բառից յայլ և այլ լեզուաց . զի ընդ հանուրն փակէ զմասնաւորն . այսինքն՝ ի հայն :

« Եւ այսպէս տարբերութիւն անուան նախահարց տարբերաց և զանաւան սերնդոց նոցա , և զանուանս երկրի բնակութեան աղբի մարդկան , և զանուանս լեզուն նոցա : Լճի այս տարբերութիւն ոչ է բնական , այլ բարոյական իբր ի կարծիս կամ փոփոխմամբ անուան միայն տարբերեալ անուամբ և լեզուաւ : Լճիներէն եմք որդիք միայ հօր հասարակաց լճի . ապա և ժամանկողը լեզուն հասարակաց : Եւ արդ հայք ոչ միայն ժամանակեցին զեզու նորա , այլ և զերկիր բընակութեան նորա . վասն որոյ տիրապէս խօսելով , հայք միայն կարեն սեպահական ժամանկու հօրն հասարակաց ցուցանել զպզ իւրեանց և զեզու : Զէ մարթ ուրաւալ լճի լճի լճի լճի հասարակաց , և լճի լճի է հասարակաց , ապա և լեզու նորա և լեզու հասարակաց , որ պարտէ պարտական լեզու զամենայն լեզու՝ իբր լեզու ընդհանուր : Սոյն ընդհանրութիւն ահա այս ժամ երեւեցաւ ի հայ բարբառ ապա ցուցեալ ի ստուգաբանութենէ բազմաբառացի » :

ԱՆԻՆԱԳԻՐԱԿԱՆ

Հետեւեալ հատուածս՝ ուրիշ շատ մը աշխարհագրական տեղեկութիւններով խրկէ է մեզի Տ. Պօլոս գիտնական վարդապետն Պետրոսի , իրեն հայաստան ծանապարհորդութիւնը բաժանելու հետազոտութեամբ քաղած տեղեկութիւնները գրի առնելով , մենք ալ իրեն ապագային աշխարհագրական տեղեկութիւն ազգին փորձելու բան մը ըլլալը գիտնալով , ասոնք ալ ետեւէ ետեւ լրագրոյ միջոցաւ կը հրատարակեմք : Իրկած տեղեկութիւնները ամէնքն ալ գրաբար են . բայց հեղինակին ստանձին հաճութիւնը սապցած ըլլալով որ մեզի երկոյն երեւցած զբոլոցուածքներ կան նէ համառօտեմք , համառօտածնիս աշխարհագրաբար դարձուցած ենք . գրաբար հրատարակուած նիս՝ ինչպէս և հետեւեալ հատուածը , նոյն իսկ հեղինակին գրածն է :

« Ի նահանգին Պօրշաւուի կան հին գիւղերայք հայոց անուանեալ Սանահին . հաղաւա և Օձուն : Ի լեյուն և ի ձորս որ շուրջ զնոքը՝ կան բազմաւ անմտացելի այրք և պարեմք վիւմոյ . յորս բնակիչք տեղեկացն ի վտանգաւոր ժամանակս զամենայն կահս իւրեանց և վանորայիցն հաղաւապ և Սանահին տարեալ թաղուցանէին . և ինքեանք իսկ ապահովանային աղատել ի յափշտակող ձեռաց անօրինաց :

« Ի թիւս յիշեալ թանկագին կահից է և երեւելի ջահն անուանեալ

